

DERÚS SZABADSÁG

— Egy vallomás előszava. —

A spirituális törekvések, miközben kibontották a vallási rendszereket, akarva-akaratlanul létrehozták a világ börtönét. Ez a börtön nem rideg építmény, arányaiban sok tiszta harmónia van, színösszetételében érvényesül az ég kékje, a természet idomainak élénk zöldje, pirosa. De ebből a gazdag, művészi zártságból nyugtalanítóan hiányoznak a valóság egyenesei, amelyek a lét és nemlét pontjait képesek összekötni számomra.

Az ember aszketikus börtöne valami egyetemesség után vágódó szenvedély miatt, a föld határain kívül keresi az architektikus megoldást. Magának követeli a túlvilágot is, konkretizálja a megfigyelés és tapasztalás peremén kívül eső dolgokat és ezáltal a börtön térfogatát egészen a végtelenig fokozza, anélkül, hogy annak börtön jellegén lényegében változtatni tudna. Az ember: a lelkes, kíváncsi, alkotó rab ebben az épületben egész anyagszerű jelenlétét kénytelen úgy felfogni, mint valami eredendő, jóvátehetetlen vétet. Valósága, létének súlya és minősége, mint fülsiketítő zaj, olyan Isten szempontjából és ezért, ha kedvezni kíván Istenének, kénytelen a szégyenkezés aggodalmával lényegteleníteni, végső fokon megsemmisíteni tulajdonképpeni helyzetét. A reménytelenség így megmarad az egyetlen reménynek, amely az ember életét célszerűvé teszi. Természetesen ebben a világnézetben az ember erkölése csak egy tétélesen beállított Valakitől függhet és ezért eszűn a Valaki és az ember viszonyából magyarázhatók meg a lét jelenségei. A Valaki, a hipotézisekből létrejött Mindenható különféle misztikumok segítségével olyan nagyfokú jelenlétre tett szert, hogy ma már kiküszöbölhetetlen, ha az egész Emberiség fantáziáját veszem számításba. (Amiről sokáig beszélünk, létezik.)

A materializmus számomra különválasztotta a hipotézisekből származó részlet-valóságot, ezáltal leszűkítette a világ építményét. Kétségtelen, hogy ami e kritikai redukció után megmaradt, az *látszólag* kevesebb, miután a lélek képzelőerejének határokat szabott, illetőleg a kényszerű *van* helyett megajándékozott a *nincs* merészségével. Ez nagy megrázkódtatást okozó élmény. Aki azonban a materializmus felszínén túljutott, annak számára a

diszítésekben bővelkedő *van* elvesztéséért a keményen hangzó *nincs* sokkal tartalmasabb biztonságot nyújt.

A marxizmus segítségével a hipotézisekből létrejött nehézkes, esalóka remény helyett, könnyed, friss reményt kaptam, mert kibontakozhattam önmagam számára, megszűnt bennem a valóság iránti szégyenkezés, saját életemet, mint bizonyágot tudom elfogadni. Elfogadom azt, hogy materiális létemben ninesen semmi eredendő hibával való terheltség. Ráébredtem arra, hogy szabad vagyok. Ez a szabadságérzet — a szolgaság öröme nélküli természetes emberi állapot — azonban csak kiindulási pont ahhoz, hogy a világban bizonyos szerepet töltsék be képességeimmel és munkámmal. És itt jutottam el az öröm születéséhez.

Most megkísérlem követni ennek az örömnak az útját.

A materializmus lényege — azonkívül, hogy az anyagszerűséget megbízható fluidumnak tartja — az, hogy a világ létezésének szempontjából nem a Teremtés homályos tételére szegezi tekintetét, hanem az állandó változásra. Ezáltal maga a Teremtés is a változásnak egy prehistorikus részletévé vált. A fejlődés elnyomja az alkotás jelentőségét. A változás, akár a fizikában az anyag megmaradásának elve, az élet határai közé zárt ember számára örömteli. Az emberi ízlés szívesebben veszi tudomásul, ha valamiből állandóan más és más lesz, mintha végül is minden kikristályosodik a Teremtő személyében, ezzel teljesen lezárva a dolgokat és öncélává téve az Univerzumot.

A világ változik, ebbe a változásba veti bele magát a marxista, ebben a változásban kívánja érvényesíteni szabadságát és ehhez a természetes változáshoz idomítja szándékait, hogy reális terveit meg tudja valósítani, illetőleg, hogy a megvalósítás felé közeledjék.

Eddig tart a kritikai öröm a spiritualizmussal szemben és ezután kezdődik a világnézet tevékeny derűje. Az előbbieken szándékosan *lélekről* beszéltem, tartalmilag és formailag híven követve a spiritualizmust. A materializmus ezen a téren ajándékozott meg a legerőteljesebb forradalmi újszerűséggel. A lélek nem különváló, testbe kényszerített rab, hanem a test képessége, kisugárzása, éppenséggel és csakis a testből való. Ezzel az ember személye természetes valóságához jutott. Öntudata felélénkült, mert magasabbrendű képességeit, az érzékenységből fakadó nagyszerű kalandokat, az idővel szemben elfoglalt belső magatartást nem kell köleszöngött, saját magától független tulajdonságnak tekinteni. Amit tehát az előbb léleknek neveztem, az a materialistának saját tulajdona, sőt marxista beállítottsága miatt az egyetlen észszerű magántulajdon.

Ez a szabadság azonban individuális és derűje éppen ezért marxista szempontból korlátozott. Kibontakozása még csak ezután kezdődik.

Ha azt mondom: világ, nem önmagamban ábrázolom a világot, hanem kritikám segítségével eredeti távlatában tudom hagyni. Ha azt mon-

dom: én, saját egyéniségemen kívül, minden emberre gondolok, mert a nagy változásnak nem tulajdonosa vagyok, hanem csak részese.

Ez a szabadság már derű, mert összefüggései vannak, csakugyan szabad — szabadság, nem végződik az én határainál. Összeomlásnak nem lehet forrása, feltéve, ha a marxista filozófia nem törik meg bennem gyermekkori neveltségem mély okai miatt.

Innen származik költői örömem, ezért van teli reménnyel számomra minden, ami tapasztalható. Maga a változás csillog, nincsenek befejezett dolgok, csak átmenet van.

Nem vallom azt, hogy a marxista filozófia az egyetlen rendszer, amely megoldja a létezés problémáját az egyén számára. A remény hangulatokon túli, gyakorlati, mondjuk világnézeti kibontakozása szempontjából azonban kézenfekvő megoldás.

Maga a szabadságérzet az állandóan változó, gyakran deformálódó demokratikus rendszerekben sem fejlődhet ki tudatos örömmé a materializmus felélénkítő hatása nélkül.

Lehet, hogy a boldogtalanság kultuszával, az alázat szenvedélyével, a hős imádatnál nehéz lesz boldogulni, de ugyanakkor azt még nehezebb elképzelni, hogy a szabadság mindig csak apróbb rendszereeskék játéka, tömegek mákonya és kiválasztottak magántulajdona legyen.

GYÁRFÁS MIKLÓS

GYERMEKET TALÁN

*Úgy élek, mint erdők mélyén a dúvad,
embertől elverten, magányosan,
de magam elől nincsen hová bújjak,
nincs hová elrejtsem magam.*

*Az emberek kegyét be sokszor lestem
s nem jutott belőlük egy morzsa sem —
kínlódtam sokféle nagy szerelemben:
de nem lett tőlük jobb az életem.*

*S most huszonnyolc évemmel felkiáltok
és durva, faragatlan a szavam:
Ég! egy szerelmet adj, vagy egy barátot —
gyermeket! hogy ne legyek ily magam.*

*Mert félek. Az egyedüllét behorpaszt
s vállam lekókkad már a föld felé —
mint fát a szű, magányom egyre korhaszt:
már alig vagyok így az életé!*